

הפלגתה של קרב עמק איילון הייתה המבצע האחרון אותו ארגן המוסד לעלייה ב' כמבצע ההעפלה. אמנם האנייה יצאה לדרכה לאחר הכרזת המדינה אך רכישתה והתארגנותה היו כהפלגת ההעפלה ואולי יותר מכך, בשונה מהפלגות ההעפלה בהן הוכנו המעפילים למאבק במלחים הבריטים יצאה הספינה לים עם חשש מסוים שהצי המצרי יתנכל לה. גם הירידה בנמלי הארץ לא הייתה טריוויאלית, באו"ם נדונה אפשרות להטלת אמברגו על משלוחי נשק ותגבורות כוח אדם על המדינות הלוקחות חלק בלחימה, כוחות בריטיים שההו עדיין בארץ ומעפיליה של האנייה היו ברובם בגיל גיוס.¹

קרב עמק איילון הייתה ספינת עץ דו תרנית (Schooner), אורכה היה 37 מטרים, רוחבה 8.5 מטרים והנעתה באמצעות מנוע דיזל ומפרשי עזר. שמה המקורי היה Fabio וכינוייה במהלך ההכנות היה 'המורד'. הספינה נרכשה על ידי אנשי המוסד לעלייה ב' באיטליה, הניפה דגל איטלקי ואוישה בצוות איטלקי שמנה רב חובל ושישה ימאים ומכונאים. לאחר רכישתה החלו הכנותיה להפלגה, על סיפונה הועמסו שתי סירות עץ, שתי רפסודות ושלוש סירות גומי גדולות וכן 300 מטרים של כבל. מחסני האנייה צוידו במזון ל-16 ימי הפלגה עבור 700 מעפילים ובמכליה הוטענו 20 טון מים ו-22 טון דלק. בנוסף לכל אלה הוסתרו בספינה ארבעה מקלעים, תשעה תת מקלעים (סטן) ורובה אחד.² הנשק יועד למקרה של התקלות באניות הצי המצרי או למקרה של התקלות בכוח עוין בחוף הנחיתה.³

למפקד ההפלגה התמנה דוד שטרן והמלווים היו בן ציון סטולפר, גלעדה לוי (בתפקיד חובשת) ויהודי קנדי מתנדב בשם ווילי רוסטוקר שהצטרף לאנייה בבנדול, ביום העלאת המעפילים.⁴ ה'גדעונית' בהפלגה זו הייתה רות חייקין. הספינה יצאה מאיטליה והגיע למפרץ בנדול שבצרפת ב-17 במאי. המעפילים, מרביתם בגיל גיוס, הוכנו בעשרת הימים שלפני ההפלגה בשני מחנות בדרום-צרפת. המחנה הגדול, שכלל מעל ל-500 בני נוער בעיקר מהונגריה וצ'כיה;

¹ המשקיף, יום ראשון, מאי 30, 1948

² אמ"ה

³ אמ"ה

⁴ גלעדה לוי הוכשרה להיות חובשת בהפלגה ובמסגרת זו עברה קורס מיילדות. השערים פתוחים עמ' 307. רוסטוקר היה

והמחנה הקטן שכלל כ-250 בני נוער מצפון-אפריקה.⁵ בסך הכל עלו לאנייה 706 מעפילים. ב-19 במאי הרימה האנייה עוגן ויצאה לדרכה, נתיבה המתוכנן עבר במצר בונפציו, מצר מסינה, מצפון לכרתים ומדרום לקפריסין, בשל חוסר יכולת לנווט באמצעות גרמי השמיים הפליגה הספינה בקרבת החופים.⁶ במרחק שלושה ימים מחופי הארץ ביקשה הספינה עדכונים למצב הבטחוני בארץ והנחיות לאור מצב זה, מפקד האנייה חשש לביטחונם של המעפילים.⁷ השאלה הועברה מהמוסד למטה השירות הימי (חיל הים) ונענתה בהנחיות הבאות:

ל'מורד' מחיל הים:

- א. תיקח קורס ישר לחיפה.
- ב. בכל קשר תודיע ההגדרה.
- ג. תצא לקראתכם ספינה להבטחה.
- ד. על כל האנשים להימצא מתחת לספון.
- ה. תציב את המקלעים נגד התקפות מאויר.
- ו. במקרה של התקפה מהאוויר תניף דגל איטלקי, תתקדם בזיגזגים של 45 מעלות כל דקה. פתח אש מכל הנשק שלכם.⁸

מהספינה שאלו גם מה יהיה שמה. שאלה זו לא נענתה בקשר אך בתכתובת מאוחרת יותר מוזכר השם קרב עמק אילון על שם הקרבות שהתחוללו אותה עת לפתיחת הדרך לירושלים. ב-28 במאי נקבע כי הספינה תוריד את מעפיליה בחוף קיסרייה, נמל תל אביב היה נתון להפצצות ונמל חיפה היה עדיין בשליטה בריטית (לצורך פינוי הכוחות מהארץ). למחרת פגשה הספינה את אניית חיל הים 'אילת' שליוותה אותה אל חוף שדות ים. המפגש היה מותח ולאחר מכן מרגש, ה'אילת' התקרבה לאנייה ממערב ולא ברור היה אם היא אנייה מצרית או אניית הליווי שהבטיח חיל הים.⁹ הבריור נעשה באמצעות איתות במכשיר הליוגף. המעפילים הורדו ב-29 במאי בחוף שדות ים באמצעות סירות הפלי"ם. האנייה המשיכה לאחר מכן למפרץ חיפה (נמל חיפה היה עדין בשליטת הבריטים) והעבירה את צוות המלווים בסירה למעגן הקישון שהיה כבר בשליטת צה"ל.

⁵ . 11 יולי הגיע לראשונה ב'חיים ארלוזורוב ו' היה מלווה "ע' ג' קוממיות ('פאן-יורק .) 'בנץ סטולפר ירד מהספינה במימי איטליה, בדרכה ארצה . 2 . ביניהם, משה זנבר, לימים נגיד 'בנק ישראל (' בתקופת עבודתי בבנק צ-ב. י. .) . 3 . תיק ' המורד , ' ארכיון 'ההגנה , ' את ה" , חט' 14 תיק 559. ⁶ אמ"ה מהמורד לארנון 281330

⁷ שם, שם.

⁸ אמ"ה, תיק קרב עמק איילון, ל מורד 'מ חיל הים' 28.5.48 שעה 10:40

⁹ מדובר האח"י אילת א-16 שהוצאה מצי הצללים שבועים קודם ואניית מעפילים בעברה ראו להלן 'מדינת היהודים'